

Correctievoorschrift HAVO

2014

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen (pilot)

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB3 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
 - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.
- Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 69 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Als in een vraag staat dat de kandidaat een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan dient de kandidaat in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept te gebruiken die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Agressie op het sportveld

1 maximumscore 3

- uitvoerende macht (één van de volgende): 1
 - politie/Openbaar Ministerie/officier van justitie/minister van Veiligheid en Justitie met als taak het opsporen van strafbare feiten
 - Openbaar Ministerie/officier van justitie/minister van Veiligheid en Justitie met als taak het vervolgen van verdachten
 - politie/burgemeester met als taak het handhaven van de openbare orde
 - Openbaar Ministerie/officier van justitie/minister van Veiligheid en Justitie met als taak ten uitvoer leggen van straf

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> wetgevende macht (één van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – regering/parlement met als taak het maken van wetten waarin vastgelegd is wat strafbaar is en wat de maximumstraffen zijn – regering/parlement met als taak het maken van wetten om strafbaar gedrag te voorkomen/bestrijden rechterlijke macht: rechters met als taak het berechten van verdachten 	1 1
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Geen scorepunt toekennen aan alleen een juiste actor of alleen een juiste taak.</i></p>	
2	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> Stelling a meet niet wat je wilt meten, omdat de stelling eerder over objectieve dan subjectieve veiligheid gaat. Ook goed: Stelling a is onduidelijk geformuleerd, omdat wat een 'gewelddadig incident' is door respondenten verschillend kan worden gedefinieerd Stelling b is onduidelijk geformuleerd, omdat de woorden 'soms' en 'een beetje' door respondenten verschillend geïnterpreteerd kunnen worden 	1 1
3	maximumscore 2	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> juist gebruik van begrip referentiekader juist gebruik van begrip selectieve perceptie 	1 1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een actiever veiligheidsbeleid kan leiden tot een verandering van het referentiekader van de betrokken actoren bij sportverenigingen. Hun oordeel verandert omdat zij bepaald gedrag eerder als ongewenst gaan beschouwen Een verandering van het referentiekader kan vervolgens leiden tot een verandering in waarneming van ongewenst gedrag door sportverenigingen. De selectie in de waarneming verschuift en kan leiden tot een toename van het waarnemen van ongewenst gedrag. Er is dan sprake van selectieve perceptie 	1 1
4	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> In het actieplan heeft het kabinet maatregelen opgenomen die met organisaties zoals de KNVB zijn afgesproken (r. 27-32) om ongewenst gedrag en excessen aan te pakken Dit past bij integraal veiligheidsbeleid omdat niet alleen de overheid een rol speelt bij criminaliteitsbestrijding, maar dit in samenwerking met andere organisaties gebeurt 	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- gebruik van juist kenmerk van politiek vraagstuk 1
- gebruik van bijbehorend juist voorbeeld uit tekst 1 (indien juist kenmerk gebruikt) 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit tekst 1 blijkt dat het kabinet wil dat mensen kunnen sporten zonder last te hebben van intimidatie of geweld. (r. 3-6) 1
- Het kabinet wil dus zorgen voor veiligheid in de sport. Het bieden van veiligheid is een **basisfunctie van de staat** en dus is het een politiek vraagstuk 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juist voorbeeld.

6 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

- per juist gebruik van kernconcept (maximaal 2) 1
- per gebruik van bijbehorend juist voorbeeld uit tekst 2 of 3 (indien kernconcept juist gebruikt) 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Ongewenste socialisatie van jongeren is een verklaring voor het ongewenst gedrag in de sport omdat er onvoldoende aandacht is voor **oefening, opleiding en opvoeding** 1
- Er is bijvoorbeeld sprake van opvoed- en opgroei problemen bij jeugdleden van sportverenigingen. (r. 22-25 van tekst 2) 1
- Ongewenste socialisatie hangt samen met sociale ongelijkheid. Problemen van kinderen die kunnen leiden tot ongewenst gedrag hangen samen met de **lagere maatschappelijke positie** van bepaalde groepen 1
- Er zijn bijvoorbeeld meer opvoed- en opgroei problemen in buurten met een lage sociaaleconomische status dan in de meer welgestelde buurten. (r. 4-9 van tekst 3) 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen juist(e) voorbeeld(en).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 6

een juist antwoord bevat:

• juist gebruik van kernconcept bij vorming	1
• gebruik van bijbehorend juist voorbeeld uit tekst 2 of 3 (indien kernconcept bij vorming juist gebruikt)	1
• juist gebruik van kernconcept bij verhouding	1
• gebruik van bijbehorend juist voorbeeld uit tekst 2 of 3 (indien kernconcept bij verhouding juist gebruikt)	1
• juist gebruik van kernconcept bij binding	1
• gebruik van bijbehorend juist voorbeeld uit tekst 2 of 3 (indien kernconcept bij binding juist gebruikt)	1

voorbeeld van een juist antwoord:

• vorming
In het beleid van het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat is vorming te herkennen omdat het hanteren van eenduidige gedragsregels (r. 16-19 van tekst 3) een voorbeeld is van het stimuleren van gewenste socialisatie. Het hanteren van gedragsregels is onderdeel van oefening, opleiding en opvoeding en omgang met anderen	2
• verhouding
In het beleid van het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat is verhouding te herkennen omdat het respecteren en accepteren van beslissingen van de scheidsrechter en medespelers (r. 42-45 van tekst 3) een voorbeeld is van het vergroten van het gezag van betrokken actoren. De macht van bijvoorbeeld scheidsrechters om sociale controle uit te oefenen kan zo (meer) geaccepteerd worden	2
• binding
In het beleid van het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat is binding te herkennen omdat de aanwezigheid en hulp van ouders bij de sportvereniging (r. 22-25 van tekst 3) een voorbeeld is van de betrokkenheid van actoren. Betrokkenheid kan opgevat worden als een kenmerk van sociale cohesie omdat het een indicator is van de mate van verantwoordelijkheid van de betrokkenen bij de sportvereniging voor elkaars lot	2

Opmerking

Het kernconcept moet horen bij het hoofdconcept.

Geen scorepunt toekennen aan alleen juist(e) voorbeeld(en).

Vraag	Antwoord	Scores
8	maximumscore 2 een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • juist gebruik van theorie ter verklaring van criminaliteit • gebruik van bijbehorend juist voorbeeld uit tekst 2 of 3 (indien theorie juist gebruikt) 	1 1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens de bindingstheorie zullen de jeugdleden door sterke maatschappelijke bindingen zich zowel emotioneel als rationeel eerder aan de heersende normen en ideeën houden. Hierdoor zal de kans op het vertonen van ongewenst gedrag en het plegen van excessen kleiner worden • Uit tekst 3 blijkt dat het verloop onder de jeugdleden bij de sportverenigingen met een pedagogisch coördinator kleiner is dan het verloop bij de twee sportverenigingen zonder pedagogisch coördinator (r. 46-50). Een kleiner verloop kan wijzen op een sterkere binding van de jeugdleden met de sportvereniging 	1 1

Opgave 2 De publieke opinie over politiek en overheid

- 9 maximumscore 1**
Door middel van een referendum kunnen kiezers over sommige belangrijke beslissingen zelf stemmen. Vanuit de ontwikkelingsvisie/-theorie zal dit vooral als wenselijk worden gezien omdat door burgers te laten (mee)beslissen er besluiten kunnen worden genomen die daadwerkelijk berusten op de wil van de meerderheid van de bevolking.

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen de juiste visie en/of alleen een kenmerk van een referendum.

- 10 maximumscore 1**
Door middel van een referendum kunnen kiezers over sommige belangrijke beslissingen zelf stemmen. Vanuit de instrumentele visie/theorie zal dit vooral als onwenselijk worden gezien omdat als besluitvorming aan gewone burgers wordt overgelaten dit de stabiliteit van het politieke systeem in gevaar kan brengen / besluitvorming het beste aan gekozen en deskundige bestuurders kan worden overgelaten.

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen de juiste visie en/of alleen een kenmerk van een referendum.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

per verschil (maximaal 2) juist gebruik van politicologisch kernconcept	1
per verschil geven van juiste verklaring met behulp van tabel 2 (indien politicologisch kernconcept juist genoemd)	1

voorbeeld van een juist antwoord:

• Uit tabel 2 blijkt dat lager opgeleiden het meer dan hoger opgeleiden eens zijn met de stelling dat het goed zou zijn als het bestuur van het land werd overgelaten aan enkele krachtige leiders. Dit verschil in houding zou verklaard kunnen worden door verschillen in politieke socialisatie	1
• Verschillen in bijvoorbeeld cultureel kapitaal van de ouders kunnen van invloed zijn op de houding ten opzichte van het gewenste bestuur in de samenleving. Ouders met weinig cultureel kapitaal kunnen vinden dat het goed zou zijn als het bestuur van het land werd overgelaten aan enkele krachtige leiders. Die houding kan worden overgedragen aan hun kinderen	1
• Uit tabel 2 blijkt dat lager opgeleiden het meer dan hoger opgeleiden eens zijn met de stelling dat de overheid onvoldoende doet voor mensen zoals zij. Dit verschil in mening kan verklaard worden door verschillen in macht	1
• Lager opgeleiden beschikken in het algemeen over minder machtsmiddelen zoals sociaal en economisch kapitaal om invloed uit te oefenen op hun persoonlijke situatie (bijvoorbeeld materiële zekerheid) dan hoger opgeleiden. Dit kan ervoor zorgen dat lager opgeleiden vinden dat de overheid onvoldoende voor hun belangen opkomt	1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen noemen van juiste gegevens uit tabel 2.

12 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

• juist gebruik van sociologisch kernconcept	1
• gebruik van juist gegeven uit tabel 1 (indien kernconcept juist gebruikt)	1
• juist gebruik van politicologisch kernconcept	1
• gebruik van juist gegeven uit tabel 2 (indien kernconcept juist gebruikt)	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

verhoudingsvraagstuk

- In tabel 1 wordt een verhoudingsvraagstuk beschreven omdat een groot deel van de respondenten vindt dat de burgemeester moet worden gekozen door de inwoners van de gemeente 1
- De wens om de burgemeester te kunnen kiezen kan opgevat worden als een wens om burgers meer macht te laten uitoefenen, omdat het kiezen van de burgemeester het **vermogen** van burgers kan vergroten om **invloed uit te oefenen** op de politieke besluitvorming 1

bindingsvraagstuk

- In tabel 2 wordt een bindingsvraagstuk beschreven omdat lager opgeleiden ten opzichte van hoger opgeleiden in beperkte mate vertrouwen hebben in de rechtspraak 1
- Het hebben van vertrouwen in de rechtspraak kan gezien worden als een indicator van de mate van sociale cohesie omdat het iets zegt over de **mate van binding** die burgers hebben met deze institutie 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juist gegeven uit tabel 1 of 2 en/of alleen het noemen van een kernconcept.

Opgave 3 Arbeidsmigratie in goede banen

13 maximumscore 1

Een kenmerk van globalisering is een toename van internationale verbindingen. De toetreding van Midden- en Oost-Europese landen tot de Europese Unie zorgt voor een toename van de internationale **economische/politieke verbindingen** tussen Europese landen.

14 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- noemen van juiste maatregel uit tekst 4 (indien juiste component genoemd) 1
- geven van juiste toelichting 1

Maatregelen met toelichting (één van de volgende combinaties):

- prestatieafspraken over de bouw van logiesachtige huisvesting (r. 14-16) / regelgeving voor het ombouwen van kantoren en andere panden naar huisvesting voor arbeidsmigranten (r. 16-19) 1
- dit past bij onvoldoende toegang tot sociale grondrechten omdat goede huisvesting een sociaal grondrecht is 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- voorlichting geven over de leefregels in de openbare ruimte en op het werk in Nederland (r. 23-25) 1
- dit past bij onvoldoende normatieve integratie omdat leefregels naleven een voorbeeld is van een maatschappelijke norm 1
- actief opsporen van kinderen die geen gebruik maken van het recht op onderwijs (r. 45-50) 1
- dit past bij onvoldoende normatieve integratie omdat kinderen onderwijs laten volgen (door de ouders) een voorbeeld is van een maatschappelijke norm 1
- actief opsporen van kinderen die geen gebruik maken van het recht op onderwijs (r. 45-50) 1
- dit past bij onvoldoende toegang tot sociale grondrechten omdat het volgen van onderwijs een sociaal grondrecht is 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juiste maatregel.

15 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

- gebruik van juiste definitie positietoewijzing 1
- noemen van juist voorbeeld positietoewijzing uit tekst 4 (indien positietoewijzing erbij genoemd) 1
- gebruik van juiste definitie positieverwerving 1
- noemen van juist voorbeeld positieverwerving uit tekst 4 (indien positieverwerving erbij genoemd) 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit tekst 4 blijkt dat er sprake is van onvoldoende woningaanbod voor arbeidsmigranten (r. 1-2) 1
- Als er door bijvoorbeeld particulieren of woningcorporaties onvoldoende woningen worden aangeboden, dan is dit een **maatschappelijke factor buiten** de arbeidsmigranten **om** die invloed kan hebben op hun maatschappelijke positie. Er is dan sprake van positietoewijzing 1
- Uit tekst 4 blijkt dat arbeidsmigranten zo laag mogelijke woonkosten willen hebben (r. 10-12) 1
- Als het de **eigen keuze** is van arbeidsmigranten om woonkosten zo laag mogelijk te hebben, dan is dit een **factor bij de arbeidsmigranten zelf** die invloed kan hebben op hun maatschappelijke positie. Er is dan sprake van positieverwerving 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen juist(e) voorbeeld(en).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- formulering van juist standpunt 1
- noemen van juist bijbehorend ideologisch uitgangspunt (indien juist standpunt geformuleerd) 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie draagt bij aan de welvaart van Nederland 1
- Het standpunt past bij het ideologische uitgangspunt van een vrije markt 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juist ideologisch uitgangspunt.

17 maximumscore 3

- indicatoren van binding met het land van herkomst (één van de volgende): 1
 - de gemiddelde hoogte van het bedrag dat per jaar naar het land van herkomst wordt gestuurd
 - het percentage van de migrantengroep dat een partner heeft afkomstig uit (en woonachtig in) het land van herkomst
 - het gemiddeld aantal contacten dat wordt onderhouden met personen in het land van herkomst
- indicatoren van binding met het bestemmingsland (één van de volgende): 1
 - mate van beheersing van de Nederlandse taal
 - het gemiddeld aantal jaren van (gewenst) verblijf in Nederland
 - het gemiddeld aantal contacten dat wordt onderhouden met Nederlanders / het gemiddeld aantal Nederlandse vrienden
- Met de indicatoren kun je de mate van **onderlinge afhankelijkheid / de relatie** tussen de migranten en de personen in het land van herkomst en tussen de migranten en de personen in het bestemmingsland meetbaar maken / meten 1

Opmerking

Een indicator moet

- *meetbaar zijn;*
- *een juiste operationalisatie zijn van het hoofdconcept binding (geen scorepunt toekennen aan bijvoorbeeld het antwoord ‘veel geld opsturen’);*
- *gebaseerd zijn op tekst 5.*

Vraag	Antwoord	Scores
18	<p>maximumscore 4</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gebruik van juiste definitie van het begrip sociale identiteit bij verzwakking 1 • gebruik van juiste definitie van het begrip sociale identiteit bij versterking 1 • juist gebruik van kernconcept acculturatie 1 • gebruik van juiste component van sociale uitsluiting 1 <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Poolse identiteit van Poolse arbeidsmigranten kan zwakker worden als de arbeidsmigranten door het werken en wonen in Nederland delen van de Nederlandse cultuur overnemen. Er is dan sprake van acculturatie omdat zij niet zijn opgegroeid in de Nederlandse cultuur. Acculturatie kan ervoor zorgen dat het bewustzijn van de arbeidsmigranten om tot de Nederlandse cultuur te horen wordt versterkt 2 • De Poolse identiteit van Poolse arbeidsmigranten kan sterker worden als de arbeidsmigranten in Nederland door weinig sociale participatie (met Nederlanders) vooral met leden van de eigen groep omgaan. Het kan ervoor zorgen dat de arbeidsmigranten zich meer bewust worden van hun afkomst als cultuurkenmerk 2 	
19	<p>maximumscore 6</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • geven van juist verschil in situatie voor Italianen tussen 2006 en 2010 met behulp van tabel 3 1 • geven van juist verschil in situatie voor EU-8-burgers tussen 2006 en 2010 met behulp van tabel 3 1 • gebruik van juist kenmerk van open/gesloten samenleving voor Italianen 1 • gebruik van juist kenmerk van open/gesloten samenleving voor EU-8 burgers 1 • trekken van juiste conclusie voor Italianen (indien juist kenmerk gebruikt) 1 • trekken van juiste conclusie voor EU-8 burgers (indien juist kenmerk gebruikt) 1 <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uit tabel 3 is af te lezen dat tussen 2006 en 2010 het percentage Italianen met een hoog opleidingsniveau dat hoofdarbeid verricht, nauwelijks is afgenomen (van 97,1% naar 96,8%) 1 • Uit tabel 3 is af te lezen dat tussen 2006 en 2010 het percentage EU-8-burgers met een hoog opleidingsniveau dat hoofdarbeid verricht, is afgenomen (van 80% naar 50,7%) 1 	

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Dit kan betekenen dat voor Italianen vooral het opleidingsniveau nog steeds bepalend is voor het soort werk dat zij verrichten en daarmee voor hun maatschappelijke positie 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dit kan betekenen dat voor EU-8 burgers het opleidingsniveau minder bepalend is geworden voor het soort werk dat zij verrichten en daarmee voor hun maatschappelijke positie 	1
	<ul style="list-style-type: none"> conclusie: De Italiaanse samenleving is voor Italianen niet of nauwelijks meer gesloten of meer open geworden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> conclusie: De Italiaanse samenleving is voor EU-8-burgers meer gesloten geworden 	1
<p><i>Opmerking</i> <i>Geen scorepunt toekennen aan alleen de juiste conclusie(s).</i></p>		

Opgave 4 Veranderingen in het Nederlandse gezin verklaard

20 maximumscore 2

- het kostwinnersgezin staat centraal / traditionele rollen voor mannen en vrouwen 1
- het gezin vormt de hoeksteen van de samenleving 1

21 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- juiste uitleg van verband tussen uitbreiding sociale zekerheid en toename aantal echtscheidingen 1
- juist gebruik van kernconcept individualisering 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Door de uitbreiding van de sociale zekerheid werden vrouwen financieel minder afhankelijk van hun man omdat zij (meer) gebruik konden maken van sociale uitkeringen 1
- Minder financiële afhankelijkheid van vrouwen ten opzichte van mannen zorgde ervoor dat vrouwen meer vrijheid kregen om de keuze te maken om van hun man te scheiden. Een **toenemende vrijheid om het leven naar eigen inzicht vorm te geven** is een kenmerk van individualisering 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 4

- In meer moderne samenlevingen is de reden om familieleden te helpen meer gebaseerd op een individuele/vrijwillige keuze 1
- terwijl in meer traditionele samenlevingen de reden meer gebaseerd is op een verplichting 1
- In meer moderne samenlevingen wordt binding meer gekenmerkt door een **abstracte** of **formele afhankelijkheid** tussen burgers en de overheid, omdat door de komst van de verzorgingsstaat er sprake is van collectieve (formele) verzorgingsinstellingen / regelgeving. Burgers kunnen hier een beroep op doen en hebben daardoor hun familieleden minder nodig.
Ook goed:
In meer moderne samenlevingen is er minder sprake van **directe onderlinge afhankelijkheid** tussen familieleden, omdat door de komst van de verzorgingsstaat er sprake is van collectieve (formele) verzorgingsinstellingen / regelgeving. Burgers kunnen hier een beroep op doen en hebben daardoor hun familieleden minder nodig 1
- In meer traditionele samenlevingen wordt binding meer gekenmerkt door een **directe onderlinge afhankelijkheid** tussen familieleden, omdat verzorgingsarrangementen minder/niet formeel geregeld zijn en familieleden elkaars hulp dus meer nodig hebben 1

23 maximumscore 2

per juist uitgelegde relatie tussen secularisering en verandering van samenlevingsvorm 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De afnemende invloed en betekenis van religie hebben tot gevolg dat traditionele normen over het huwelijk zoals door de kerk voorgeschreven, in de samenleving minder werden geaccepteerd. Het heeft geleid tot een toename van het aantal ongehuwd samenwonenden 1
- De afnemende invloed en betekenis van religie hebben tot gevolg dat traditionele normen over kinderen krijgen zoals door de kerk voorgeschreven, in de samenleving minder werden geaccepteerd. Het heeft geleid tot een afname van het aantal huishoudens met kinderen 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen het noemen van juiste verandering van samenlevingsvorm(en).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 2

- Uit tabel 4 is af te lezen dat bij de meeste typen huishoudens zowel het percentage mannen als het percentage vrouwen dat werk/studie met huishoudelijke taken combineert, tussen 1975 en 1995 is toegenomen. Een gelijkere verdeling is een voorbeeld van het **loskomen van traditionele maatschappelijke verhoudingen** tussen mannen en vrouwen waarbij de man kostwinner was en de vrouw voor het huishouden zorgde. Het is dus een voorbeeld van modernisering 1
- Het gezin is tussen 1975 en 1995 dus meer egalitair geworden omdat er sprake is van een gelijkere verdeling van taken binnens- en buitenshuis. Een gelijke verdeling van taken binnens- en buitenshuis is een kenmerk van het moderne gezin 1

25 maximumscore 1

geven van juiste economische factor en aangeven van invloed op verandering in taakcombinatie

voorbeeld van een juist antwoord:

Door economische groei nam de arbeidsparticipatie van vrouwen toe en verschoof de verrichting van huishoudelijke taken binnen tweeverdienershuishoudens enigszins van vrouwen naar mannen.

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juiste economische factor.

26 maximumscore 1

geven van juiste sociaal-culturele factor en aangeven van invloed op verandering in taakcombinatie

voorbeeld van een juist antwoord:

De opvattingen over rolpatronen tussen mannen en vrouwen zijn veranderd waardoor het binnen kostwinnersgezinnen gangbaarder werd dat ook de man huishoudelijke taken verricht.

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juiste sociaal-culturele factor.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in het programma WOLF. Zend de gegevens uiterlijk op 30 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

- tekst 1 naar: Schippers, E.I. (2011, 22 april). Kamerbrief over het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Geraadpleegd november 2013 op <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/04/22/kamerbrief-over-het-actieplan-naar-een-veiliger-sportklimaat/kamerbrief-over-actieplan-naar-een-veiliger-sportklimaat.pdf>
- tekst 2 naar: Verwey-Jonker Instituut (2013, 12 februari). Betere sfeer op de sportvereniging door sportpedagoog. Geraadpleegd november 2013 op http://www.verwey-jonker.nl/actueel/persberichten/2013/betere_sfeer_op_de_sportvereniging_door_sportpedagoog
- tekst 3 naar: Hermens, N. & Gilsing, R. (2013). Sportclubs in de jeugdketen. De mogelijkheden van pedagogische ondersteuning van sportverenigingen (p.7, p.15, p.17, p.23, p.26). Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. Geraadpleegd november 2013 op http://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/1490_Sportclubs-in-de-jeugdketen.pdf
- tabel 1 naar: Dekker, P. & Ridder, J. den (2011). De publieke opinie. In Bijl, R., Boelhouwer, J., Cloïn, M. & Pommer, E. (Red.), De sociale staat van Nederland 2011. (p.69). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd november 2013 op <http://www.scp.nl/content.jsp?objectid=27981>
- tabel 2 naar: Dekker, P. & Ridder, J. den (2011). De publieke opinie. In Bijl, R., Boelhouwer, J., Cloïn, M. & Pommer, E. (Red.), De sociale staat van Nederland 2011 (p.72). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd november 2013 op <http://www.scp.nl/content.jsp?objectid=27981>
- tekst 4 naar: Tweede Kamer der Staten-Generaal (2011, 29 september). Parlementair onderzoek Lessen uit recente arbeidsmigratie. Eindrapport arbeidsmigratie in goede banen, tijdelijke commissie Lessen uit recente arbeidsmigratie (pp.16-20). Geraadpleegd november 2013 op http://www.tweedekamer.nl/images/Eindrapport_Tijdelijke_commissie_Lessen_uit_recente_arbeidsmigratie_181-228856.pdf
- tekst 5 naar: Engbersen, G. (2012). Arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europa en de implicaties voor integratiebeleid. In Holtslag, J.W., Kremer, M. & Schrijvers, E. (Red.), In betere banen. De toekomst van arbeidsmigratie in de Europese Unie (p.110). Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Geraadpleegd november 2013 op http://www.wrr.nl/fileadmin/nl/publicaties/PDF-overige_uitgaven/In_betere_banen.pdf
- tabel 3 naar: Galgoczi, B. (2013). Intra-EU labour migration in times of the crisis with special regard the efficiency of labour allocation. ETUI conference: Labour markets in (the) crisis (p.15). Brussels: European Trade Union Institute. Geraadpleegd november 2013 op http://www.etui.org/content/download/8007/77275/file/EU+migration_Galgoczi-ETUI-31+01+2013.pdf (vrij vertaald en bewerkt)
- tabel 4 naar: Broek, A. van den, Knulst, W. & Breedveld, K. (1999). Naar andere tijden? Tijdsbesteding en tijdsordening in Nederland, 1975-1995 (Sociale en Culturele Studies - 29). (p.20). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd november 2013 op <http://www.scp.nl/dsresource?objectid=21345&type=org>

maatschappijwetenschappen (pilot) havo

Centraal examen havo

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor havo

Bij het centraal examen maatschappijwetenschappen (pilot) havo:

Op diverse pagina's moeten (delen van) opmerkingen worden geschrapt:

De opmerkingen bij vraag 5 (pag 6), vraag 12 (pag 8), vraag 14 (pag 8) , vraag 15 (pag 8) en vraag 16 (pag 9) vervallen helemaal.

Bij vraag 7 (pag 6) vervalt de tweede regel van de opmerking.

Toelichting

Het gaat hier om een type vraag waarbij steeds alle deelantwoorden goed moeten zijn om er scorepunten voor te krijgen. Het CvE heeft begrepen dat hiermee nog te weinig geoefend is in de pilotscholen.

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als eerste en tweede corrector al overeenstemming hebben bereikt over de scores van de kandidaten, past de eerste corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe en meldt de wijzigingen in de score aan de tweede corrector.

Het CvE is zich ervan bewust dat dit leidt tot enkele aanvullende handelingen van administratieve aard. Deze extra werkzaamheden zijn in het belang van een goede beoordeling van de kandidaten.

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren maatschappijwetenschappen (pilot) havo.

Het College voor Examens,
Namens deze, de voorzitter,

drs H.W. Laan